

Derzîya COVID-19: Pirs û Bersivên Gelekcar

Li ser derziyê fêr bibin û bersivên pirsên gelemperî ji pisorên Bryan Health bistînin.

Nîşe: Agahdariya bijîşkî di van PBG-an de li gorî daneyên sinor ku bi lez pêşve diçin ve girêdayî ye. Ew tenê agahdariya gelemperî ye û hewce ye ku bê zanîn ew ne wekî şêwirmendiya bijîşkî ya taybetî ye.

Ji 28 Çile, 2021

Pêşketina Derzîyê

► Derzî çawa hatine çêkirin?

Pfizer-BioNTech û Moderna derzîyên mRNA ne, ku tê de asîdê ribonukleîk peyamnêr e. Ev cure derzîyê li dorhêlek bê hucre tê çêkirin. Mînakî, dibe ku we bihîstibe ku hin derzî, mîna derzîya înuflensayê hewce ye ku hêk pêşve biçin. Teknolojiya mRNA wê nake - ew bê şaneyek e û dihêle hilberîner bi lez mîqdarên mezin ên derzîyê hilberînin.

► Ji ber ku ev derzî ew qas zû hatine pêşve xistin, ma di pêvajoya pesandinê de fazên ku hatine nehesabkirin hene?

Na. Teknolojiya mRNA ne nû ye-lêkolîna gelek salan hişt ku pêşveçûna bîlez a derzîya COVID-19 çêbibe.

► Helwesta Konferansa Metranên Katolik a Amerîka'yê li ser derzîyê çi ye?

Daxuyaniya tevahî ya ji Konferansa Metranên Katolik ên Amerîka'yê bibînin:
usccb.org/moral-considerations-covid-vaccines

Plankirina Derzîyê

► Ez ê çawa derzîya COVID-19 bistînim?

Li Daîreya Tenduristiyê ya Navçeya Lincoln-Lancaster ji bo gelên Lancaster County demajoya qeyda derzîyê heye. Ger hûn li wîlayetek din dijîn, divê hûn bi Daîreya Tenduristiyê ya wîlayeta xwe re bipirsîn.

Pêvajoya tomarkirina derzîyê ji bo gelên Lancaster County:

- Forma serhêl ya tevahî (bi Englishngilîzî û Spanî heye) li: covid19.lincoln.ne.gov
- Dê agahdarî bikar bînin ku hûn diyar bikin ku hûn di kîjan merhele derzîbûnê de ne
- Gava ku derzî ji bo merhela we hebe, Daîreya Tenduristiyê dê bi we re têkiliyê dayne

Ger înterneta we tune ye, hûn dikarin bangî Beşa Tenduristiyê ya Lincoln-Lancaster County bikin li 402-441-8006.

Ji bo nûvekirin û agahdariya bêtir malperê kontrol bikin: bryanhealth.org/vaccine

Bryan Health

➤ **Derzî li çawa tê kirin?**

Derzîyê du dozan hewce dike û mîna derzîya înzûyayê di masûlkeya milê de tê kirin. Dozên derzîya Pfizer bi 21 rojan ji hev têne dayîn; dozên derzîya Moderna 28 rojan ji hev têne dayîn.

➤ **Divê ku heqê derzîya COVID-19 bidim?**

Hikûmet li seranserê welat ji bo gel dozên derzîyê peyda dike. Dibe ku ji bo kirina derzîyê destheq hebe.

➤ **Dê derzî çawa werin belav kirin?**

Hem CDC û hem eyaleta Nebraska xwedan planên derzîyê yê berfireh in. Ev pilanan saziyan rêber dikin ka meriv çawa hewceyên derzîyê destpêkên. Plan pêşve diçin û li ser malperên herêmî yê Wezareta Tenduristiyê têne dîtin.

➤ **Dê ji kîjan koman re destûra derzîyê wê hebe? Ma zarok dikarin derzî bibin?**

Destûra Bikaranîna Awarte ya FDA (EUA) ji bo her derzîyê emrê zarokên ku dikarin derzî bibin diyar dike. Derzîya Pfizer di zarokên 12 salî de hate lêkolîn, lê di vê demê de tenê Destûra Bikaranîna Awarte (EUA) heye ji bo mirovên 16 salî û mezintir. Derzîya Moderna ji bo mirovên 18 salî û mezintir EUA heye lê niha di xortan de tê xwendin.

➤ **Dê derzîya ku min xwe kir yê min hemberê ji COVID-19'ê biparêze?**

Derzîya grîpê dê we ji parastina COVID-19 neparêze, lê ew dikare pêşî li we bigire ku hûn di heman demê de COVID-19 bi wê înzûyayê (grîpê) bibin. Ev dikare we ji nexweşiyek girantir dûr bixe. Îsal derzîya grîpê ji her demê girîngtir e.

➤ **Ger ez ji COVID-19 xelas bûm, hewce ye ku ez derzî bibim? Ma parastina piştî COVID-19 ji parastina ji derzîyên COVID-19 dirêjtir dimîne?**

Parastina ku kesek ji enfeksiyonê bi digire (jê re dibêjin ewlehiya xwezayî) li gorî nexweşiyê diguhere, û ji gorîkesan jî diguhere. Ji ber ku ew vîrus nû ye, em nizanin bêpengiya xwezayî çiqas dikare dom bike. Delîlên pêşîn-li ser hinek kesan bingeş têne girtin-nîşa dikin ku dibe ku ewlehiya xwezayî pir dirêj nemîne, ji ber vê yekê derzîya hîn jî hewce bike.

Ewlehiya Derzîyê

➤ **Ma derzî dikare COVID-19'ê bide min?**

Na, ev derzîyê de vîrusa zindî çinine. Ew nikare bibe sedema enfeksiyona COVID-19.

➤ **Dê vî cure derzîyê DNA-ya min biguherîne?**

Na. derzîyên Pfizer û Moderna derzîyên mRNA ne, lê awayê xebata wan DNA me naguherîne. Teknolojîya mRNA hate bijartin ji ber ku ew hilberîna mîqdarên pir mezin ên derzîyê ji rêbazên kevneşopî yê din zûtir e. mRNA ne mumkune ku bi rengê awayê maketîka genetîkî (DNA) ya kesek biguherîne an biguherîne. Van derzîkan bi parastina xwezayî ya laş re dixebitin ku bi ewlehî parastina (parastin) nexweşiyê pêşve bibin.

➤ **Ma dê derzî ji min re bibe testek erênî ya COVID-19?**

Na, lê mimkun e ku wergirek derzîyê dikare testên antîbodên erênî bike.

► Ma derzî dikare bibe sedema bandorên nerazîbûnê? Bandorên hevpar çi ne?

Tesîrên rexnak gengaz in. Tesîrên herî hevpar ên ragihandî ev in:

- Li cihê derzîyê êş û sorbûn
- Êşên masûlk û gehan
- Agir
- Ser êş
- Ginîyên werimandî
- Westanî
- Cirifin

Di pir rewşan de ev tesîrên herî sivik û nerm bûn, lê gengaz e ku ew ê çalakiyên jiyana rojane bandor bikin. Van tesîrên herî dişibihe tesîrên herî yê ku di derzîyên din ên FDA-pejirandî de têne jiyîn. Hingê ew çêbûn, nîşanên bi gelemperî di nav sê rojên pêşîn de xuya bûn û piştî yekê di nav sê-sê rojan de çareser bûn.

► Di derzîyê de kîjan bûjen hene?

Bûjenên du derzîyên mRNA yê bi Destûra Bikaranîna Awarte (EUA) ev in:

Terif	Derzîya Pfizer-BioNTech COVID-19	Derzîya Moderna COVID-19
mRNA	MRNA-ya nukleozîd-guheztî kodîkirina glycoproteina spike virus (S) ya SARS-CoV-2	MRNA-ya nukleozîd-guheztî kodîkirina glycoproteina spike virus (S) ya SARS-CoV-2
Rûn	2[(polîetilen glîkol) -2000] -n, N-ditetradecylacetamid	Polîetilen glîkol (PEG) 2000 dimîristoyl glîserol (DMG)
	1,2-distearoyl-sn-glycero-3-phosphocholine	1,2-distearoyl-sn-glycero-3-phosphocholine
	Kolesterol	Kolesterol
	(4-hîdroksîbutil) azanediyl) bis (hexane-6,1-diîl) bis (20 heksîldekanoat)	SM-102 (Xwediyê Moderna)
Xwê, şeker, guloka paçê bi gaz	Klorîd potasyûm	Tromethamîn
	Fosfata potasyûmê ya yekbazî	Hîdroklorîdê tromethamîn
	Sodyum klorîde	Asîta acetik
	Dîasîdê fâsfata sodyûm dibasîk	Acetate sodyûm
	Saxroze	Saxroze

► Ma jinên ducanî divê derzîyê xwe bidin?

Jinên ducanî yê bi COVID-19 ji ber vê infeksiyonê dibe ku rîska nexweşiyek giran an tevliheviyên ducaniyê zêde bibin. Vêga daneyên li ser ewlehiya derzîyên COVID-19 di mirovên ducanî de pir kêm in. Daneyên hûrgel ên ji lêkolînên heywanan diyar kir ku di mijên ku berî an di dema ducaniyê de derzîya Moderna COVID-19 stendine de ewlekariya wan tune. Lêkolînên li ser mirovên ducanî têne plan kirin û hilberînerên derzîyê encamên ku di testên klînîkî yê ducanî bûne de dişopînin derzîyên mRNA ne derzîyên zindî ne. MRNA-ya di derzîyê de ji hêla pêvajoyên şanekirî yê normal zû zû têk dibe û nakeve nav dilê şaneyê. Li gorî zanîna heyî, pisporan bawer dikin ku derzîyên mRNA ne gengaz e ku ji bo kesê ducanî an jî bebikire xeterek çêbike. Lêbelê, rîskên potansiyel ên derzîyên mRNA yê ji bo kesê ducanî û bebikê ne diyar in ji ber ku ev derzî di mirovên ducanî de nehatine lêkolîn kirin.

Dema ku biryarek digirin, divê mirovên ducanî û peydakirên lînêrîna tenduristiya wan asta veguhastina civaka COVID-19, rîska kesane ya nexweş a girêdana COVID-19, rîskên COVID-19 ji bo nexweş û xetereyên potansiyel ên ji bo bebikê, tesîrên derzîyê, tesîrên herî yê derzîyê, û nebûna daneyên der barê derzîyê di dema ducaniyê de.

Ji bo hewceyîya ducaniyê ya rûtîn berî ku derzîya COVID-19 bistîne pêşniyarek tune. Kesên ku hewl didin ducanî bibin, ne hewce ye ku piştî derzîya mRNA COVID-19 xwe ji ducaniyê dûr bigirin.

Ji bo dîtina çîrok û tevnîsên ji doktorên Tenduristiya yê Bryan ên li ser vê mijarê, ji kerema xwe biçin:

bryanhealth.org/vaccine-pregnant

➤ **Ma jinên şîrmij divê derzîyê bistînin?**

Li ser ewlehiya derzîyên COVID-19 li kesên şîrdar an bandorên derzîyên mRNA COVID-19 li ser hilberîna pitikê an şîrê dayikê tune. Derzîyên mRNA nayê fikirîn ku ji bo pitika ku şîrê dayikê dike xeterek e Mirovek şîrdanê ku di komê de tê pêşniyar kirin ku derzîya COVID-19 bistîne dikare derzîyê hilbijêre.

➤ **Ma derzî dikare berhemdariya min xirab bike?**

Daneyek tune ku nişan bide ku derzî li ser zayîne bandor dike. Hûn dikarin rûspiyên ku vê pêşniyar dikin bibînin, lê ew carî nehatiye xuyang kirin. Jinên ku dixwazin bibin ducan ji lêkolînê hatin derxistin. Em dizanin ku tesîrên herî yê ji derzîkan di nav du mehan de ji wergirtina derzîyê xuya dike û piraniya kesên di lêkolînê de bi kêmî ve du meh têne şopandin. Gotina jêrîn ji CDC tê: "Yên ku dixwazin ku ducanî bibin ne hewce ye ku piştî derzîkirina mRNA COVID-19 xwe ji ducaniyê dûr bigirin." Ger fikarên we yê zêde hene ji kerema xwe bi peydakiroxê tenduristiya xwe re biaxîfin.

➤ **Ez jêbexşîme - diwe ez ê derzîbim?**

Vê derzîyêde vîrusek zindî çinine, ji ber vê yekê bêyî rewşa parastinê xetereya tesîrên nexweşiyê nade. Lêbelê, CDC diyar dike ku kesên xwedan mercên jêbexşiyê dibe ku ji bo COVID-19'a giran rîsk zêde bibe. Ji bo ku ewlehî û tesîra derzîyê di van koman de were saz kirin hîna dane tune. Ger ji we re nerazîbûnên derzîyê çinebe hûn dikarin derzîya COVID-19 bistînin. Ev biryarek e ku divê hûn piştî axaftina bi dabînkere lênerîna tenduristiya xwe bidin.

➤ **Rewşek min a otoîmmûn heye - divê ez derzî bibim?**

Kesên xwedan mercên otoîmmûn ji ceribandînen klînîkî nehatin dûr xistin, lê di van nifûsan de bi taybetî li ser ewlehî û tesîra derzîyên mRNA COVID-19 daneyek tune. Nexweşên bi van şert û mercên ku li dijî derzîlêdanê tune ne, dikarin derzîyê bistînin.

➤ **Min sendroma Guillain-Barré derbazkir - divê ez derzî bibim?**

Heya îro, ji ber derzîya di nav beşdarên ceribandînen klînîkî yê derzîyên Pfizer-BioNTech an Moderna COVID-19 de, ti bûyerên sendroma Guillain-Barré (GBS) nehatine ragihandin. Ev borîn bi gelemperî ne faktorek e ku pêşî li derzî kirinan digire. Kesên ku borîya wan GBS hebe heya ku li dijî derzîlêdanê nebin dikarin derzîyên mRNA COVID-19 bibin.

➤ **Borîya min a felcê ya Bell heye - divê ez derzî bibim?**

Di ceribandînen klînîkî de ji bo her du derziyan di nav nexweşan de bûyerên felcê Bell hebû, lê rêjeya bûyerê ji nifûsa gelemperî zêdetir ne bû. Ew nehatin hesibandin ku ji hêla derzîyê. Kesên ku xwedan boryêk felcê Bell be ku derzîya mRNA COVID-19 bistînin heya ku wan tixûbên din tune.

➤ **Alerjiyên min hene - divê ez aşî bibim?**

Gengazîyek piçûk heye ku derzî bibe sedema reaksiyonek alerjîk a giran.

Hewce ye ku nexweş derzîyê newergirin ger ew:

- Borîkek alerjîya giran li ser pêkhatyên derzîya mRNA hebe
- Bertekê alerjîk a tavilê ji dozeya yekem a derzîya mRNA COVID-19 re biceribînin. Bertekên alerjîk ên tavilê bi cûrbecûr nişanên ku dibe ku ji bo her nexweşa cuda bin têkildar in. Dibe ku vana nişanên wekî xûçe, xurîn, şînbûn, werimandina rû, dev an qirik, tevlihevî, gêjbûn, lawazî, zehmetiyên nefesê, daketina tansiyona xwînê an zêdebûna dil, dilxirazî, vereşîn, kelepçeyên zik, zikêş, û yê din jî hebe. (Ne hemî tesîrên nerazîbûnê bertekê alerjîk temsîl dikin - peydakiroxê lênerîna tenduristiya we dikare di navbera bertekên alerjîk û celebên din ên tesîrên derzîyê de fêr bibe alîkar.)
- Ger li hember polysorbate berteka alerjîya tavilê jiyaye

Li dijî derzîya nexweşên bi alerjîyên din (mînakî, xwarin, heywan, jehra kêzikan, hawîrdor, lateks, hêk, gelatîn an dermanên devkî) an borîka alerjiya malbatê di bin EUA-yê de hişyarî tune. CDC destnîşan dike ku borîka reaksiyonên alerjîk ên sivik ên li ser derzîkan an dermanên derzîkirî ne nerazîbûn an jî tedbîrek e ku hûn bi derzîyên COVID-19 re bêne derzî kirin.

Ger ji we re derzîyê alerjîk ên giran an tavalê ji derzîyê din an dermanên derzîyê re hebin, an jî fikarên we yê li ser bersiva alerjîya potansiyel a li ser vê derzîyê hebe, divê hûn bi pêşkêşkarê lênerîna tenduristîya xwe re rîsk û feydeyan nîqaş bikin.

➤ **Min dermanê tijek stendin - divê ez derzî bibim?**

Dermanên tijek celebên cûrbecûr yê hilberên ku ji ber sedemên kozmetîkî di binê çerm de tene avêtin ku tevnê pijiyayî tene derzandin in. Kêm caran, mirovên ku derzîya mRNA COVID-19 distînin, li nêzê devera derzîkirina dagirtî (bi gelemperî rû an lêv) werimandin çêbuye. Ger ev çêbibe, ew demkî xuya dike û dikare bi dermankirinê çareser bibe. Hewceye ku ev pêşî li derzîyê nagire heya ku sedemên din ên tenduristî tune bin ku hûn van derzîyan wernagirin. Ger piştî derzî kirinê werimê vî rengî pêş bikevin, bi peydakiroxê tenduristîya xwe re têkilî daynin.

➤ **Ma ez hewce dikim ku pêşî li derzîyê din xwe dûr bigirim ku nêzê wextê ku ez derzîya COVID-19 digirim?**

CDC dibêje “Li gorî kêmbûna daneyên ewlehî û tesîra derzîyên mRNA COVID-19 ku bi derzîyên din re hevdem tene birêve birin, divê rêzeya derzîyê bi tena serê xwe were birêve birin, bi navgîniyek kêmtirîn 14 roj berî an piştî rêveberiyê bi derzîyên din re. Ger derzîyên mRNA COVID-19 bi nezani di nav 14 rojan de ji derzîyek din bêne kirin, ne hewce ye ku doz ji bo her du derzîyan were dubare kirin.”

➤ **Ev bawerîye ku jê re tê gotin jêbexşîya garanî çî ye?**

Gava ku vîrusek belav nebe ji ber ku ew bi mirovên ku ji berê ve li dijî enfeksiyonê hatine parastin re rû bi rû dimîne jêbexşîya garan pêk tê. Gava ku beşek mezin a gel êdî di bin xeterê de be, divê her şewbek nû rawestîne. Pispor texmîn dikin ku li Amerîka, ji sedî 70 û 80 ji sedê tevahiya nifûsê - ji zêdeyî 200 mîlyon mirovî - divê ji COVID-19 baş bibin da ku pandemî xirabtir nebe.

Lê, ew asta enfeksiyonê dê bibe sedema hejmarek mezin ji nexweşan bi tevliheviyên demdirêj ên giran û bi mîlyonan mirinan. Ji ber vê yekê derzî pir girîng e. Pergala meya lênerîna tenduristiyê nikare ew kas nexweşan bihewîne-em niha pir zêde ne. Gava ku hûn derzîyê dikin, hûn alîkariya afirandina jêbexşîya garanê dikin ji ber ku vîrus ji ber parastina derzîyê nikare belav bibe.

Derzî kirin

➤ **Berî ku ez derzîya xweya COVID-19 nakim divê ez ibuprofen (Motrin, Advil) an acetaminophen (Tylenol) bistînim?**

Ev nayê pêşniyar kirin, ji ber ku tesîr li ser derzîyê di vê demê de nenas e. Lêbelê, ger piştî derzîyê ji tesîrên nerazîbûnê aciz bibin, hûn dikarin dermanek êşan a li ser jîngehê bistînin.

➤ **Ew derzî mîna derzîya grîpa salane tê kirin?**

Erê, derzîyê di masûlkeya milê de tê dayîn, mîna salane ya îfluensayê.

Piştî Derzîyê

➤ Ger ez derzîyê bikim, ma hîn ji hewce ye ku ez maskek li xwe bikim?

Erê, hewce ye ku em gişt ji bo pêşerojek pêşdibistanê heman masûlkeyên pêgirtin, destên xwe şuştin û dûrbûna civakî berdewam bikin. Em bi dijminekî dijwar re di şerekî dirêj de ne û em nikarin dev jê berdin, lê hêviya ji derzîyê li heye.

➤ Çi qas piştî derzîya duyemîn ev ji bo qedînê digire?

Tesîra tevahî ya derzîlêdanê dikare ji pir kesan re di nav 10-14 rojan de piştî dayîna doza derzîlêdanê duyemîn bête hêvî kirin.

➤ Ma jêbexşî çiqas dom dike?

Hê jî nayê zanîn ku bêparbûna li dijî COVID-19 çiqas dirêj e, çî li kesekî / a ku ji nexweşî xelas bûbe, çî jî ya ku derzî kiriye. Gengaz e ku derzî kirina piştî du dozên pêşîn di hin xalan de ji bo derzî kirina dozên pêvek ên din jî hewce bike.

➤ Ma piştî derzî kirinê ez dikarim xwînê bidim?

Li gorî Banka Xwînê ya Civaka Nebraska, piştî standina derzîya Pfizer an Moderna çu çavek tune ku meriv xwîn an plazma bide. Ger hûn derzîya Johnson & Johnson an Astra Zeneca bistînin (dema ku hebe), berî bexşîna xwîn an plazmayê 14-roj li benda hewce ye. Ger hûn derzî bin hûn nikarin plazmaya vejenê bidin.